

Su'aalaha inta badan la iswaydiiyo ee ku saabsan Islaamka iyo tallaalka ku lidka ah **COVID-19**

5 Maayo 2021

Oo la shaqaynasa

SUNDHEDSSTYRELSEN

Tusmooyinka

Hordhaca Søren Brostrøm, Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska 3

Hordhaca Naveed Baig,, Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska (DIC)..... 4

Ka jawaab su'aalaha ku saabsan caafimaadkaaga

Tallaalku ma badbaadaa?..... 6

Miyuu tallaalku saameeyaa taranka?..... 7

Tallaalku ma beddeli doonaa DNA gayga?..... 7

Miyay tallaalku ka kooban yahay unugyada uurjiifka
ama miyaa laga soo saaray unugyada uur jiifka?..... 7

Halkeed jawaabo uga heli kartaa su'aalahaaga?..... 8

Ka jawaab su'aalaha diiniga ah

Ma saxbaa in la qaato tallaalka in kooban i xanuunjin kara?..... 9

Tallaalku ma xalaalbaal?..... 9

Miyaad qabaa masuuliyada kuwa kale si loo helo tallaalka?..... 10

Ma la italaali karaa muddada Ramadaanta?..... 10

Ilaali caadooyinka wanaagsan..... 11

Hordhaca Søren Brostrøm

"Caafimaadka qof walba – tani waa halku dhegaya xaga Masuuliyiinta caafimaadka Dheeniska.

Safmarka COVID-19 waxa uu saameeyay adduunka oo dhan. Mujtamacna si xor ah uma socon. Waxay la macno lahayd jiro iyo dhimasho wadama oo dhan, oo waxay lahayd cawaaqib wayn oo nolosha aynu caadi ahaan ku nool nahay ah.

COVID-19 waxaa sababa fayras cusub oo ku dhaca dadka. Tan macnaheedu waxa weeye inaanaan lahayn difaac marka safmamrku soo dhaco, markaas COVID-19 waxa uu u faafaa si degdeg ah. Tani sidoo kale waa xaalada gudaha Denmark. Taasi waa sababta tallaalku Aadka u muhiimka yahay –markaas waxaad xakamayn kartaa safmarka halkii ay inaga xakamayn lahad anaga.

Qofkasta wuu ku dhici karaa COVID-19. Qof kasta oo la xanuusada COVID-19, laakiin qaybo ayaa khatar aad u saraysa ugu jira inay la il darnaadaan oo u dhintaan hadduu ay qaadaan cudurka. Tallalka waa qaabka ugu waxtarka badan ee looga hortaggo cudurada caabuqa ah ee aynu garanayno.

Gudaha Denmark, waxaanu dooranay inaanu siino tallaalka COVID-19 qof kasta oo 16 sano jir ah iyo ka waynba. Tallalku khasab maaha. Halka Masuuliyiinta Caafimaadka Dheenishka, waxaanu ku talinaynaa in dad badan sida suuragalka ah laga tallaalo COVID-19, oo aad qaadato tallaalka sida ugu dhakhsaha badan marka lagu siyo. Sababtoo ah dadka badan la tallaalayo, ayaa si fiican ayaan u xakameyn doonaa faafida saf-mareenka. Oo wax yar waxa ku dhici doonta jiro oo waxay u dhintaan cudurka.

Dhammaan safmarka, anaga oo joogna xaga Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska waxaanu ka jawaabnay kumanyaal su'aalo ah oo ku saabsan COVID-19 iyo tallaalka. Dhammaan qaybaha bulshadda Dheeniska, xiiso badan ayaa jira tallaalka, laakiin sidoo kale waxaa jira qaybo walaacyo ah oo ku saabsan mudditaanka. Halka Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska, waxaanu doonaynaa in qof walba oo jooga Denmark uu ka helo macluumaadka ay u baahan yihiin si uu u awoodo go'aankooda ku saabsan hadidi ay doonayaan in la tallaalo.

Warsidahan waxay bixisaa jawaabaha qaar su'aalaha badanka caafimaadka la xidhiidha ee ku saabsan tallaalka ku lidka ah COVID-19, marka sidoo kale aanu bixino jawaabo ah qaybo su'aalo gaar ah oo Muslimiinta Dheeniska ay xidhiidh kula leeyihii tallaalka.

Waxaan jeelaan lahaa inaan u mahadnaqo Ururada Muslimka Dheeniska ee ka qayb qaatay warsidahan.

Søren Brostrøm

Madaxa Srkaalka Fulinta
Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska

Hordhaca Naveed Baig

Waxay ahayd sanad adag safmarka, taas oo xaga kale u rogay nolishada dad badan qabaab badan. Waxaa la inagu khasbay inaan u macaamilno qaab ka duwan oo ka adag sidii hore. "Waxaanu nahay qadarka midba midka kale", sida Løgstrup ay sheegayo, iyo "aadamahu waa naf uu dhisay mid kale oo baahida ugu qotada dheer ee qofka waa baahida dhixgal ka bulshadda"; sida Kierkegaard ayaa yidhi. Ninku sidaasna, waa nuxurka, si qoto dheer ugu tiirsan hareerahiisa iyo saaxibada kale ee aadamaha ah. Saf marka korona fayraska waxay u muujiya tan si cad. Haddii aynaan is daryeelin, waxay inagu lahaan kartaa cawaaqib khatar ah nafaheena, muwaadiniinteenaa iyo bulshadda guud ahaanba.

Tallaalka ku lidka ah COVID-19 waa hub waxtar u leh la dagaalanka ku lidka ah safmarka, laakiin waxay keeni kartaa fikrado – sdoon kale sifada diinta. Sidaa awgeed, ururada Xarunta Muslinka Dheeniska, Diyanet (Danish-Ururka Muslimiinta Turkiga), Midowga Muslimiinta Denmark, Degelka Marooko ee Dheeniska, Gollaha Wadaaga ah ee Muslimiinta iyo Mudowga Muslimiinta Dheeniska, oo la shaqaynaya Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska, waxay isku dayeen inay ka jawaabaan su'aalaha inta badan la is waydiyo ee Muslimiinta Dheenishka ee ku saabsan tallaalada ku lidka ah COVID-19. Jawaabaha waxay ku salaysan yihii aqoonta cilmi ee ugu dambaysay, laakiin xaaladu waxay isku beddeshaa si degdeg ah, oo aqoon cusub ayaa soo baxda.

Ururada Muslimiinta ah ee taageera dhokumentigan waxay leeyihiin tixgelinta buuxda ee dadka ee fasiraadaha badan ee suuragalka ah ee duruusta diiniga ah oo waxay fahmayaan in fasiraadahan ka soo baxa halkan aanay cid kastaa wadaagin. Sidaas awgeed, shakhsiyaadka dadka ah waxaa lagu marti qaadayaa inay kala sheekystaan barayaashooda diimeed iyo xirfad yaqaanada caafimaadka.

Wakhtiyadan, waa muhiim in oqf kastaa uu ogsoonaado macluumaadkan khaldan. Waxaanu u baahanahay aqoon la rumaysan karo si loola dagaalamo COVID-19, oo waxaanu si joogta ah u helnaa macluumaadka, maaaha waxa yar ee ku saabsan tallaalada ku lidka ah COVID-19. Laakin dhammaan sheekooinka waa run, iyo qaarkood si toos ah waxay noqon karaan marin habaabin. Dhegayso macluumaadka ka yimid masuuliyiinta caafimaadka Danishka, degmooyinka iyo xubnaha bulshadda madaniga ah.

Gudaha Demnark, tallaalka ku lidka ah COVID-19 waa bilaash. Qof kasta waxaa la siiyaa tallaal, oo si buuxda khasab uma aha haddii aad doonayso inaad is tallaasho. Tallaalka hadda lama siiyo haweenka uurka leh ama naasnuujinaya, ama carruurta ka yar 16, maadaama aan weli la ansixin kooxahan.

Dhokumentigan waxaa loogu talo galay Muslimiinta Dheeniska, laakiin sidoo kale waxay ku saabsan yahay kuwa kale ee doonaya aqoon dheeraad ah oo ku saabsan tallaalka, wuxuu ka kooban yahay iyo saamaynaha xun. Gudaha Ingiriiska, Ururada sida Ururada Diinta¹ iyo Ururka Caafimaadka Muslimiinta Ingiriiska² waxay safka hore kaga jirayeen bixinta macluumaadka ku saabsan COVID-19 iyo tallaalka la xidhiidha ee anshaxa iyo arrimaha diinta ah.

Dhokumentigan waxaa dhiirigeliyay shaqadooda.

Tixraacyada islaamka ee dhokumentigan, kuwaas oo ah sifada diinta, waxay ka yimaadeen gollayaasha islaamka la aqoonsan yahay gudaha Igiriiska ee la shaqeeyaa arrimaha diinta iyo anshaxa. Maadaama aanaan ku lahayn gollayaashaan gudaha Denmarka, tixraaca waxaa laga sameeyay ururada Ingiriiska. Erayada 'Allah' iyo 'God' waa isku macne dhokumentigan.

Mahad waxaa loo jeedinyaa ururada Muslimiinta Dheeniska iyo Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska wixii ah taageeradooda iyo fallooyinka muhiimka ah ee warqaddan.

Naveed Baig

Xarunta islaamka Dheeniska (DIC)

Tallaalo cusub ayaa loo oggolaaday in lagu isticmaalo Denmarka sidii qaab joogto ah. Faahfaahinta gaarka ah ee ku saabsan tallaalada shakhsiyeed ee warsidahan waxa uu ku salaysan yahay tallaalka loo ansixiyay in lagu isticmaalo iyo qaybta barnaamijka tallaalka gudaha Denmark laga bilaabo 5 Maayo 2021.

¹ www.faithassociates.co.uk

² www.britishima.org

Ka jawaab su'aalaha ku saabsan caafimaadkaaga

Masuuliyiinta Caafimadka Dheeniska waxay ku qoreen jawaabaha qaybo su'aalaha caafimaadka la xidhiidha ee ku saabsan tallaalka halkan.

Tallaalku ma badbaadaa?

Tallaalka COVID-19 waa la ansixiyaa si waafaqsan heerarka isku mid ah ee waafaqsan dhammaan dawooyinka gudaha Midowga Yurub ee ku saabsan tayada, waxtarka iyo badbaadada. Tan macnaheedu waxa weeye caddaymaha looma kaadin, xataa in kastoo ay jirto rabitaan wayn iyo baahi loo qabo in la iska tallaalo COVID-19 oo loo diyaariyay si degdeg ah. Badbaadada tallaalka COVID-19 si dhow waxaa uga warhaya masuuliyiinta, sidoo kale ka dib marka loo qaatay si loo isticmaalo.

Masuuliyiinta caafimaadka Dheeniska waxay ka masuul yihiin go'aamada ansixinaya tallaalada ku lidka ah COVID-19 iyo sida loogu daro baraamijka tallaalka laga bilaabi karo gudaha Denmark. Masuuliyiinta Caafimaadka Danish sidoo kale waxay leeyihiin masuuliyada maalin ilaa maalin ah ee barnaamijka tallaalka ilmaha Dheeniska, iyo tallaalka hargabka sanadlaha ah, dhexda barnaamijyada kale.

Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska waxay u tixgelisaa tallaalka ku lidka ah COVID-19 sidii mid si wanaagsan ayaa loo faahfaahiyay. Tallaalada la ansixiyay waxaa lagu daraaseeyay tijaabooyin badan oo ah ilaa 40, 000 oo ka qayb gale. Tani waxay ka badan tahay ilaa sideed wakhti intii caadi ahaan lagu daray tijaabooyinka. Keliya dhowr falcelinta dawada lidka ah oo khatar ah ayaa la diiwaan geliyay muddadii tijaabooyinka.

Masuuliyiintu waxat si joogta ah uga warhayaan saamaynaha xun ee suuragalka ah. Tan macnaheedu waxa weeye inay u fal celin karaan si degdeg ah oo la baadho arrinka haddii walaacyo soo baxaan ku saabsan tallaalka.

Saameynada dhinaca

Tallaalada oo dhami waxay ku saabsan yihiin waxyeelooyin, oo ay ku jiraan talaalada ka hortaga COVID-19. Guud ahaan waxay sababaan raaxa daro degen iyo dhexdhexaad ah oo ka soo raysa ama la waayo ka dib dhowr maalmood. Saamaynta xun ee ugu caansan waxaa ka mid ah:

- Xanuun iyo barar halka irbadda lagu mudday
- Daal
- Madax xanuun
- Murqo iyo xubno xanuun
- Qarqaryo
- Qandho yar

Fal celinta xasaasiyada waxay dhici kartaa xaalado dhif ah. Haddii aad og tahay inaad hore u qabtay faclcelinta xasaasiyada dawada, waxaad u baahan tahay inaad u sheegto qofka ku tallaalaya adiga ka hor inta aan lagugu mudin.

Badanka saamaynta xun ee uu sababo tallaalku waxay dhacdaa gudaha lixda todobaad ee u horaysa. Masuulyiintu waxay si joogta ah ula socdaan haddii ay jiraan saamaynta xun ee xiliga dheer ee aan lagu arag tijaabooyinka. Ka dibna waxaad go'aan ka gaadhi kartaa inaad tan wax ka qabato. Khatarta saamaynta xun waa inay had iyo jeer ka miisaan badataa cudurka tallaalku ka hortago.

Ma ka qaadi karaa tallaalka cudurka COVID-19?

Kama qaadi kartid cudurka COVID-19 tallaalka. Midna tallaalka ku lidka ah COVID-19 ee loo ansixiyay in lagu isticmaalo gudaha Midowga Yurub kama koobna midna fayras nool ama huruda oo SARS-CoV-2. Haddii aad la kullanto astaamaha la midka ahCOVID-19 ka dib tallaalka, tani waa calaamada in nidaamka difaaca jidhku ay shaqaynayaan.

Miyuu tallaalku saameeyaa taranka?

Tallaalku ku lidka ah COVID-19 looma ansixin haweenka uurka leh. Sababtu waa in tallaalku lagu tijaabiyyay haweenka uurka leh.

Si kastaba ha ahaatee, tan macnaheedu maaha inaad ka cadhoon doonto inay saarmayo taranka, waxa loola jeedaa kartidaada aad ku uuraysato. Wixa dhici karta in si wanaagsan laguu tallaalo xataa haddii aad isku deyayso inaad uuraysato/inaad uurysto lamaanahaaga. Tallaalku ma saameeyo kartida carruur lagu dhalo– midna raga ama haweenka.

Tallaalku ma beddeli doonaa DNA gayga?

Tallaaku ma beddelo DNA jidhka.

Comirnaty® laga bilaabo Pfizer/BioNTech iyo tallaalka COVID-19 Moderna® waxaa loogu yeedhaa tallaalka mRNA. RNA waa walax si degdeg ah ugu kala qaysanta jidhka ka dib markay dhex gasho. Tallaalka mRNA kama koobna fayraska.

Miyay tallaalku ka kooban yahay unugyada uurjiifka ama miyaa laga soo saaray unugyada uur jiifka?

Midna Comirnaty®laga bilaabo Pfizer/BioNTech iyo tallaalka COVID-19 Moderna®kuma jiro unugyada uurjiifka (unugyada uurjiifka) ama laga soo sooro urungyada uur jiifka.

- Marka tallaalka cusub la geliyo barnaamijka tallaalka, waxaad ka akhriyi kartaa wax ku saabsan waxay ka kooban yuhiiin websaydka Wakaalada Dwoooyinka Dheenishka www.lmst.dk. Waxaad ka heli kartaa macluumaadka websaydka waxa ku saabsan haddii tallaalku uu ka kooban yahay raadadka alkoolada ama waxyabaha ka yimaada doofaarka.
- Waxaad sidoo kale booqan kartaa coronadenmark.dk, halka macluumaadka laga heli karo tiro luqaddo ah.

Halkeed jawaabo uga heli kartaa su'aalahaga?

Waxaad sidoo kale ka heli kartaa macluumaadka u dambeeyay bogga www.sst.dk/corona

Jawaabaha su'aalaha diinta ah

Ururada ka dambeeyaa warsidahan waxay siiyeen qaybo jawaabaha su'aalaha diinta la xidhiidha Muslimiinta Dheeniska ay ka qabi karaan tallaalada.

Masuuliyiinta Caafimaadka Dheenisku waxay wax ku biiriyeen aqoonta xirfaddeed jawaabaha.

Ma saxbaa in la qaato tallaalka in kooban ay ku xanuun karo?

Cidna ma garanayso sida jirada ay uga qaadayaan COVID-19. Waayeelka iyo kuwa nugul aad ayay u bukoodaan oo waxa dhici karta, xaalada ugu xun, waxay u dhintaan COVID-19. Dadka dhalinta yar, ee dadka caafimaadka qaba ah sidoo kale aad ayay u xanuusadaan, in kastoo si dhif ah ay tani u dhacdo. Sidoo kale qaar ayaa sii wada inay dhib ka soo gaadho saamaynta xun ee COVID-19 sida neef gaabni, daal iyo madax xanuun siibaa waayida dareenka dhadhanka iyo urta ilaa lix bilood.

Sidoo kale waa kafiirsashada in bulsho ahaan aynu xakamayno safmarka inagoo dhammaan is talalalayna. Qaabkana, waynku isku daryeelnaa, dadka khatarta sare ugu jira jiro halis ah oo COVID-19 ah, oo waxaanu awoodi doonaa inaanu haysano bulsho furan oo aan xayiraad lahaydn.

In kastoo tallaalka ku lidka ah COVID-19 ay sababi karto saamaynta xun (sida lagu faahfaahiyay qaybta koowaad), waxaa la faahfaahiyay in tallaalka loo ansixiyay isticmaalka gudaha Denmark uu waxtar u leeyahay COVID-19 oo uu ka hortaggi karo jirro darran, cusbitaal dhigid iyo dhimashooyin. Iyaddoo ku salaysan, waxyaabaha sidan mabda'a la dejiyay Islaamka "*in la aqbalo mida waxyeelada yar, si la isaga ilaaliyo waxyeelo wayn*", muslimiintu way aqbali karaan tallaalada.³

Tallaalki ma xalaalbaa?

Xawayaanada

Midna tallaalka lagu ansixiyay gudaha Denmark laga bilaabo 5 Maayo 2021 kama koobna jelaatiin ama raacdadka xawaanka, ay ku jiraan doofarka iyo daanyeerka jimnasiinka.⁵

Alkoolada (etanol)

Midna Comirnaty® laga bilaabo Pfizer/BioNTech ama midna COVID-19 Tallaalka Moderna® kama koobna alkoolada (etanol).

Tani waa mid ay isla waafaqeent culimada muslimku in dawooyinka iyo sidaasna tallaalka, la oggol yahay in la qaato si la isaga ilaaliyo cudurada. Sidaas awgeed, waxay si buuxda u tahay mid sharci ah in la helo noocyada tallaalka ku lidka ah COVID-19 ee hadda suuqa ku jira -- iyaddoon loo eegin nooca.⁵

³ www.bbsi.org.uk/top-ten-questions-imams-scholars-get-asked-about-vaccines/

⁴ British Islamic Medical Association, www.britishima.org/operation-vaccination/hub/covidmyths/

⁵ www.minab.org.uk/wp-content/uploads/2021/01/Minab-Khutbah.pdf

Miyaad qabaa masuuliyada kuwa kale si loo helo tallaalka?

Markasta oo ay badato dadka la tallaalayo, sida wanaagsan ee aanu u xakamayno safmarka. Qaabkan, waynu isku daryeelnaa iyo dadka khatarta sare ugu jira jiro in loogu jiranaado si darran COVID-19 ah. Sidaas awgeed, Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska waxay kula talisaa in qof kastaa uu is tallaalo. Gudaha Denmark, waxaa jira barnaamijyada tallaalka ee dhallaanka, carruurta iyo dadka dhalinta yar siiba dadka qaba cudurada kala duwan iwm, iyo isticmaal badan oo barnaamijyadan ah. Waa muhiim inaanu si la mid ah ku samayno COVID-19,

Si loo tallo saarto Alle (tawakkul) waa fadiilada oo laguma khaldayo tallo saarashada indhaha lah. Caajiska iyo caajisnimada maaha talo saarasho, oo daryeelka caafimaadkaaga iyo fayo qabku waa shay ay Muslimiintu uu waajib ka saaran yahay in la sameeyo. Aaminada Allah iyo is caawinta firfircooni isku mar ayay dhacaan, oo iskama soo horjeedaan. Nebi Muxamad waxa uu helay oo ku taliyay daawaynta, isagoo leh, ‘*tadawu’*(raadso daawayn).⁶

Wixii ah Xajka ilaa Makka, hadda ka horba waa khasab in lagaa tallaalo cuduro badan, oo tallaalka ku lidka ah COVID-19 sidoo kale waxa uu noqday shuruudaha ka timid masuuliyada caafimaadka Sucuudiga.⁷ Intaa waxa dheer, waxa uu noqon karaa shuruudaha guud ee safarka adduunka. Sababta tana waa in wadamada ay dalban karaan baasaboorka tallaalka ama wax la mid ah si loo oggolaado adigu inaad gasho wadankaa. In laga tallaalo COVID-19 sidaas awgeed waxay fududaysaa in fasax loo baxo, la booqdo qoyska iwm.

Ma la italaali karaa muddada Ramadaanta?

Waxaa jirta walaaca dhexda qaybo Muslimiin ah in tallaalka uu jebiyo soonta Ramadaanta, taas oo la fahmi karo. Si kastaba ha ahaatee, waa lagu tallaali karaa marka aad sooman tahay, maadaama tallaalka aanu lahayn wax nafaqo ku jirto. Mana aha ujeedada tallaalka. Tallaalka waxaa lagu bixiyaa dhexda muruqa gacanta oo maaha afka dhexdiisa. Culimada Muslimiinta ah waxay aqbaleen in tallaalka jira ee COVID-19 aanay jebin soonta Ramadaanta.t.⁸

Dhibcaha yaryar ee dhiiga waxaa kicin kara mudditaanka tallaalka oo ma jebin doonto soonta Ramadaanta midna. Baadhitaanada COVID-19 (ee laga qaado sanka ama afka) muddada Ramadaanta sidoo kale ma jebin doonto soonta, maadaama wax shay ah aanu gelin jidhka.⁹

⁶ Yacoub Ahmed, The Fiqh of Medicine, TaHa, 2001

⁷ www.aljazeera.com/news/2021/3/3/saudi-arabia-says-covid-19-vaccination-required-for-hajj-2021

⁸ www.britishima.org/operation-vaccination/hub/statements/#FAST

⁹ www.gulfnews.com/uae/taking-covid-19-vaccine-does-not-break-ramadan-fast-says-grand-mufti-in-dubai-1.77668374

Ilaali caadooyinka wanaagsan

Xataa in kastoo lagu tallaalay, weli waxaa jirta khatarta inaad kuwa kale qaadsiin karto, Raac Masuuliyiinta Caafimaadka Dheeniska tallooyinkooda si loo xadido ku faafida caabuqa ee goobaha dad waynaha:

Ilaali masaafadaada.
Iska ilaali gacan qaadka,
xabad saarka iyo
dhunkashada dhabanka

Guriga joog oo is baadh
haddii aad la kullanto
astaamahan

Fur daaqadaha iyo
albaabada oo hawo u fur
gurigaaga si caadi ah.
Iska ilaali la joogidadad
aad u badansi wada jir
ah gudaha guriga

Ku qufac oo ku
hindhis gacmaha
shaatigaaga

Dhaq gacmahaaga
badanaa ama
isticmaal nadiifiyaha
gacanta

Si buuxda oo caadi ah
u nadiifi, gaar ahaan
oogooyinka ay dad
badan taabtaan